

УДК 338.2 (477) Ст. наук. співроб. І.П. Онуфрик – НЛТУ України, м. Львів

ОБ'ЄКТИ ПРАВА ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На основі світової патентної статистики проаналізовано феномен винахідництва кінця XX – поч. XXI ст. Розглянуто об'єкти права промислової власності, які займають визначальне місце в умовах глобалізації. Подано інформацію про важливі винаходи XX ст., які докорінно вплинули на життя людства. Показано країни-лідери за кількістю виданих патентів на винаходи та промислові зразки і стан винахідництва в Україні.

Senior research officer I.P. Onufryk – NUFWT of Ukraine, L'viv

The objects of industrial property right under the globalization conditions

An inventive act phenomenon is analyzed according to the world patent statistics over the period ranging from late XX-earthy XXI century. The objects of industrial property right which play an important role in the globalization concerning significant inventions of the XX century, which radically influenced a life of mankind, is presented. The leading countries regarding the number of issued patents for inventions and industrial design as well as the state of inventive activity in Ukraine are outlined.

Початок третього тисячоліття знаменує собою формування "суспільства знань", які базуються на нових революційних технологіях у сфері інформації, комунікацій, біотехнологій і нанотехнологій. Реалізуються показники науково-технологічної та інноваційної політики, що опирається на теорію інновацій Йозефа Алоїза Шумпетера. Серед цих показників визначальне місце в умовах глобалізації займають об'єкти права промислової власності (ОПВ). Глобалізація становить реальний аспект сучасної світової системи і переросла в одну з найбільш впливових сил, які визначають подальший хід розвитку нашої планети і її неможливо оминати. Глобалізація – породжений технологією, в т.ч. ОПВ всесвітній порядок. Це світова економічна система з однаковими для всіх правилами торгівлі, фінансовим устроєм, принципами оподаткування, інтелектуальною власністю та вільним обміном валют, створеними на неоліберальних засадах із мінімальним державним регулюванням. Вона проникає у всі сфери людського життя від економіки, політики, соціальної сфери до культури, екології, безпеки. Адже в ширшому розумінні глобалізація супроводжується такими процесами і явищами як транскордонні потоки товарів, послуг, капіталу, технологій, інформації і переміщення людей між країнами, виникненням глобальних проблем, наприклад екологічна деградація чи надмірний ріст населення, для вирішення яких необхідне світове співробітництво.

Її характерною особливістю є значний кількісний ріст ОПВ, в які країни-лідери та ТНК вкладають величезні кошти. Так, найдорожчий промисловий продукт Європи – "Аеробус" А-380 вартістю 270 млн. дол., хоча і став символом її інноваційної величі, проте витрати на його розроблення становили 11 млрд. дол. США. Поняття ОПВ у глобальному світі на початку XXI ст. охоплюють певний перелік, який встановлено як міжнародну норму Паризькою Конвенцією про охорону промислової власності ще у кінці XIX ст.

Принципи цієї конвенції залишились до наших днів. Вони декілька разів переглядались, доповнювались і є витокami Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Сьогодні ВОІВ підтримує і зміцнює захист інтелектуальної власності у всьому світі, заохочуючи співпрацю між державами, сприяючи промислового й культурного розвитку, творчій діяльності та передачі індустріальних технологій у країни, що розвиваються.

Перелік об'єктів промислової власності, який прийнятий у сфері інтелектуальної власності наведено на рис. 1.

Рис. 1. Перелік об'єктів промислової власності

Наведений на рис. 1 перелік десяти ОПВ – це зафіксовані на матеріальному носії: опис, схема, креслення, розрахунок тощо, які пройшли в установленому порядку державну експертизу і можуть бути передані і тиражовані у промисловості. Таким чином під "промисловою власністю" як складником інтелектуальної власності розуміють творіння людського розуму.

Ми проаналізуємо найбільш комерційно поширений ОПВ – винахід, який проілюстровано на рис. 2 у вигляді класифікатора. Цей рисунок переконливо демонструє об'єкти, які за теорією Шумпетера, за певних умов стають продуктивними чи процесними інноваціями.

Документом про винахід, тобто те, чого ніколи не існувало, є патент – юридично-технічний документ, що засвідчує права на нього. У міжнародній практиці термін "патент" означає охоронний документ, який надає його власникові на певний період виняткові права на володіння винаходом у межах тієї країни, що його видала.

Американська фірма "Дюпон" розподіляє країни світу на чотири групи (А, В, С, D) за практичною вартістю патентів (табл. 1).

Дані з правової охорони ОПВ широко використовуються у світовій практиці. Патентно-статистичні дослідження вперше були започатковані у США в 70-х роках минулого століття. Для визначення лідерства тієї чи іншої країни у розвитку науки і техніки було введено метод статистичного аналізу, який підраховував кількість зареєстрованих патентів на винаходи та кількість посилань на них в опублікованих наукових працях. Добуток кількості патентів на винаходи на індекс цитування і характеризує науково-технічний рівень країни.

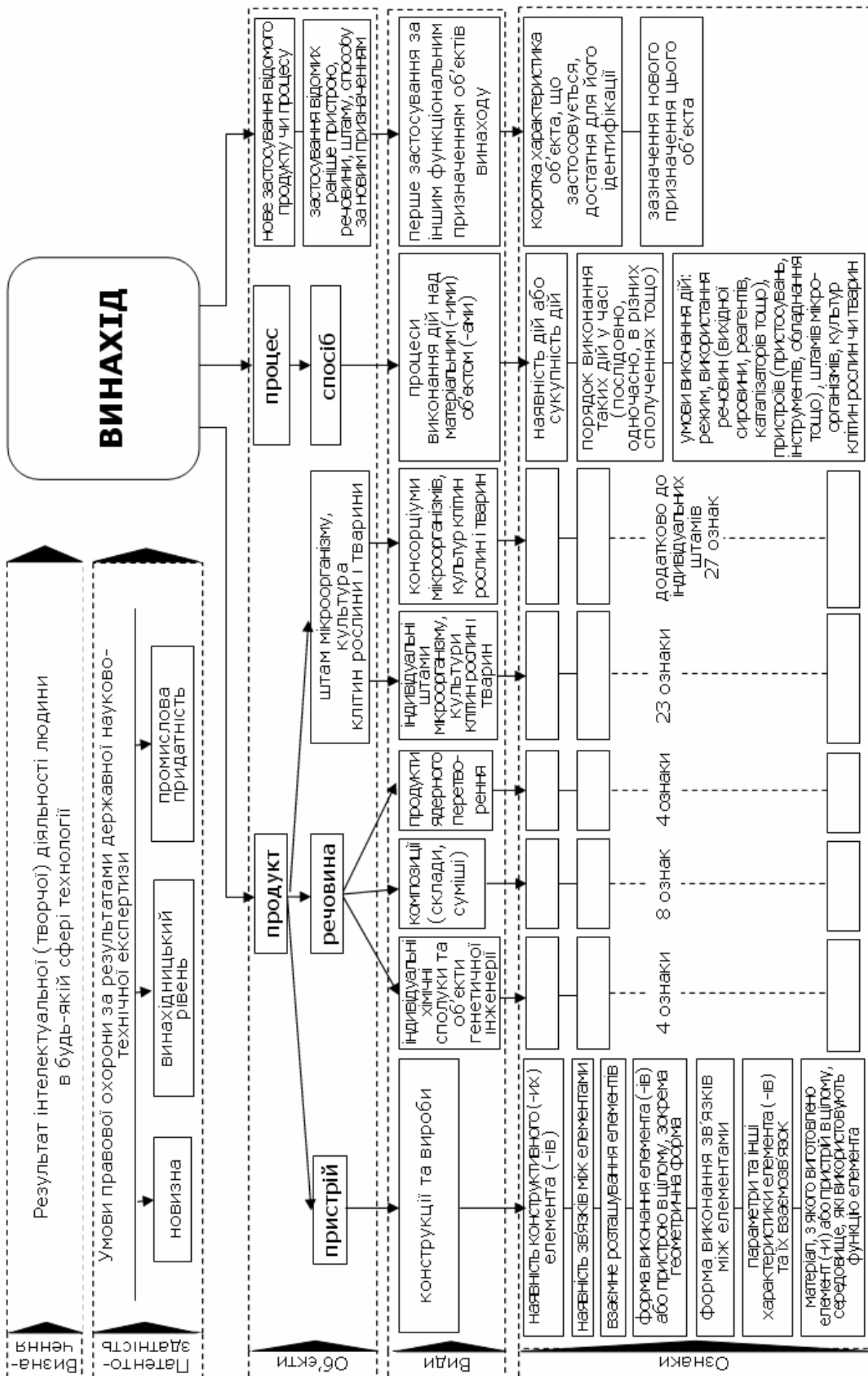

Рис. 2. Класифікатор винаходів

За даними дослідницької фірми "СНІ Research", що готує огляди для американської адміністрації та підприємців, початок 90-х років ХХ ст. країни зустріли з такими результатами (за інтегральним показником): США – 104541, Японія – 76984, ФРН – 17643, Великобританія – 8795, Франція – 7672, Нідерланди – 5737, Швейцарія – 5002, Канада – 1156, Швеція – 1124. Колишній СРСР поділяв з Республікою Кореєю – 12-13 місця із скромним результатом – 400 [2].

Табл. 1. Розподіл країн світу за практичною цінністю патентів (цит. за [1])

Практична цінність	Країни
А – найбільша	Австралія, Великобританія, Німеччина, Канада, Нідерланди, США
В – середня	Гонконг, Данія, Ізраїль, Італія, Нова Зеландія, Норвегія, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Південна Корея, Південно-Африканська Республіка, Японія
С – низька	Австрія, Аргентина, Бельгія, Болівія, Угорщина, Греція, Індонезія, Іспанія, Колумбія, Польща, Португалія, колишні республіки СРСР, Туреччина, Чилі, Бразилія, Китай, Мексика, Тайвань
Д – не мають на сьогодні практичної цінності	більше 120

Вступивши у третє тисячоліття, світова цивілізація під впливом ритміки індустріальних інновацій, в основі яких покладено винаходи, настільки збагатила науково-технічний прогрес, що могутність людства набула глобальних масштабів. Між людиною та природним буттям опинився особливий, позначений швидкістю світ машин. У кінці ХХ ст., менш як за 60 років швидкість зв'язку збільшилася в мільйон разів, потужність озброєнь – у десять мільйонів, енергоозброєність промисловості – у тисячу, швидкість пересування у сто разів. За цей час було здобуто 90 % знань, що ними володіє людство. Якщо з 1800 р. обсяг знань подвоювався кожні 50 років, а з 1950 р. кожні 10 років, то тепер він збільшується удвічі кожні п'ять років [3]. Нині вчені США представили мікропроцесор, здатний працювати з тактовою частотою 500 ГГц. Це у 100 разів перевищує швидкість дії сучасних комп'ютерів. Вони охолодили мікрочип рідким гелієм до мінус 268,5 градуса за Цельсієм. У таких умовах процесор здатний робити трильйон операцій за секунду, повідомляє Бі-Бі-Сі [4].

Напередодні нового століття французькі соціологи опублікували список винаходів ХХ ст., які на їхню думку докорінно змінили життя людства. Їх близько тридцяти. Перший винахід – це літак американських братів Райт. За 97 років послугами цивільної авіації скористалися 1,6 млрд. чол. На другому місці – запуск у серійне виробництво в 1908 р. автомобілів "Форд". Зараз на планеті нараховується близько 0,5 млрд. автомобілів. До надзвичайних винаходів віднесено кока-колу, масове виробництво якої було налагоджено в 1915 р. і жувальну гумку (1917 р.), побутовий холодильник (1919 р.), телевізор (1926 р.). У 1924 р. був налагоджено масовий випуск цигарок. Сьогодні налічується 1,2 млрд. курців – практично кожен третій дорослий страждає на нікотинову залежність, а від хвороб, спричинених палінням, за рік помирає

3 млн. чол. За ними називають музичну вінілову платівку (1928 р.), нейлон (1937 р.), кулькову ручку (1940 р.), комп'ютер (1945 р.), автомат Калашникова (1947 р.). У світі цієї зброї вироблено 60 млн. екземплярів. Названо ряд інших винаходів, а на останньому місці стоїть спосіб розшифрування геному людини (2000 р.) [5]. Британці, за підсумками опитування Бі-Бі-Сі, найбільш геніальним винаходом людини з 1800 р. визнають велосипед. За своєю простою конструкцією, універсальністю і екологічною чистотою двоколісний засіб пересування залишив далеко позаду такі на перший погляд визначні винаходи, як радіо, комп'ютер та Інтернет [6].

Навівши перелік корисних і шкідливих для людства речей, в основі яких були винаходи, що стали інноваціями, доцільно зауважити, що принцип відповідальності за результати своєї діяльності повинен стати важливою домінантою при змінах моделей свого розвитку. З цього приводу Б. Санто зазначає, що інновація – це не просто створення чогось іншого. Це цінний і соціально важливий новий продукт чи послуга, проникнення в життя яких не є пасивним чи автоматичним актом. Вона повинна подолати суперчності зумовлені моделівною корекцією, таким чином інновація стає більше стратегією, ніж здатністю окремих осіб, що діють, за Шумпетером. Інновація – не продукт вільних ринкових сил чи їх мотиваційний механізм, а соціальний феномен, який через індивідуальний розвиток творчості і реалізацію у майбутньому стає звичайним виробництвом наших днів [7].

Тому ВОІВ задекларувала, що людський геній – джерело всіх витворів мистецтва та винаходів, які є гарантією життя, гідного людини. Обов'язок держави – забезпечувати надійну охорону усіх видів мистецтва і винаходів. "Винахідницький геній – батько багатств", – вважав ще Аристотель, а всесвітньо відомий соціолог, професор Огберн стверджує, що з чотирьох матеріальних чинників, які визначають стан добробуту нації: винаходів, населення, природних ресурсів та організації економіки, перший найбільш чутливий до змін інших трьох. Отже, винахідництво є мірилом рівня інтелектуального капіталу. І не дивно, кожен день у світі подається 2000 патентних заявок [8]. Одним з критеріїв лідерства вважається кількість патентів, отриманих за рік, а саме – 3000. Якщо корпорація IBM досягла цього показника у 2000 р., то компанія Philips Electronics спромоглася на це лише у 2003 р. Ця компанія повідомила про отримання свого 100-тисячного патенту [9]. А. Полтораки, П. Лернер зазначають, що в сучасному світі, де доводиться мати справу з реальністю порушень і захистом патенту, вартість патентного портфеля збільшується з його розміром, тому чим більше патентів, тим краще [10]. Для порівняння наведемо такі дані НАН України за 2005 рік. Вона налічує 200 бюджетних установ та організацій, а також 49 організацій і підприємств дослідно-виробничої бази. Загальна кількість працівників становить 43836 чол., зокрема 16424 наукові працівники, серед яких 2437 докторів наук та 7851 кандидат наук. Академією отримано 523 патенти, подано 546 заявок на винаходи, реалізовано 197 ліцензій [11]. Другий приклад – Державне конструкторське бюро "Південне" за минулі 50 років у ході розроблення своїх проєктів різного призначення зареєструвало і використало близько 8000 власних винаходів. Так, "ноу-хау" ракети-носія "Зеніт" становить близько 1000 винаходів, які викликають в американських фахівців захоплення [12]. У світі діє

понад 4 млн. патентів, а щороку подається близько 700 тис. заявок на їх видачу. Прибутки від продажу ліцензій на ОПВ тільки у 2000 р. становили 100 млрд. дол., перевищивши цей показник вдесятеро порівняно з 1990 р. [13]. Згідно з останніми статистичними даними, прибутки від використання патентів у світі зросли від 3 млрд. дол. у 1982 р. до 120 млрд. дол. у 2003 р. [14].

Більшість технічних досягнень на основі винаходів, якими користується людство не нараховує і 100-150 років. Починаючи з 2000 р., США посідають перше місце у світі за кількістю виданих патентів на винаходи (табл. 2).

Табл. 2. Дані про кількість патентів на винаходи за 2000-04 роки [15]

Країна	Патенти на винаходи
США	835705
Японія	490151
Німеччина	247318
Великобританія	148641
Китай	136966
Російська Федерація	99915
Україна	47510

Нині США, маючи одне з найдосконаліших патентних законодавств у світі, дуже вміло захищає свої позиції з експорту ліцензій на винаходи, поставивши багато країн світу у технологічну залежність від себе.

У табл. 3 наведено дані про кількість заявок на промислові зразки та кількість патентів на них. За цим об'єктом промислової власності впевнено лідирує Китай, якому Україна поступається більш, ніж у 30 разів.

Табл. 3. Дані про кількість заявок на промислові зразки та патентів на них у 1999-04 роках [15]

Кількість заявок патентів	Роки						Всього за 5 років
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
США	17227	18563	18636	19706	21966	23468	102339
	15480	16718	17179	15086	16525	16533	82041
Японія	37368	38496	38423	37230	37267	37270	188686
	41355	40037	32834	31503	31342		177071
Німеччина	73506	71375	63344	62677	53331	48293	299070
	85278	73617	55621	65068	54668	39882	288856
Великобританія	9227	9655	9380	9512	6470	6903	41920
	8655	8768	7828	8182	5810	4147	34735
Китай	40053	50120	60647	79260	94054	110848	394929
	36151	37919	43596	53442	76166	70253	281378
Російська Федерація		2290	2544	2344	3104	3453	13735
		1626	1507	1920	2153	2229	9435
Україна	700	1135	1376	1806	2310	1862	8489
	882	1044	1186	1267	1474	1436	6407
Україна, нац. заяв.	650	1074	1291	1743	2156	1673	7937
	656	996	1110	1200	1408	1348	6062
Україна, частка нац. заяв., %	93	95	94	97	93	90	93
	74	95	94	95	96	94	95

Світовими лідерами завдяки "потрійним патентам" – патентам, які заявлені в США, Японії і Європі на мільйон жителів є: Японія – 185; Німеччина – 130; США – 123; Великобританія – 95; Франція – 67 [16].

Стрімкий розвиток технологічної потужності США, Японії, Китаю і Кореї підтверджується також кількістю поданих міжнародних заявок на патенти за процедурою РСТ (Patent Cooperation Treaty – договору про патентну кооперацію) у 2000-2005 рр. (табл. 4).

У табл. 4 наведено дані про кількість міжнародних заявок, поданих у 2000-2005 роках за процедурою РСТ Україною та деякими іншими країнами. Про рівень технологічного відставання України і деяких інших країн від країн-лідерів у технологіях засвідчує порівняння даних табл. 4 і 5.

Табл. 4. Країни-лідери з міжнародних заявок на винаходи за РСТ [17]

Роки Країни	2000	2001	2002	2003	2004	2005 попередні дані	2005, %	2005 динаміка, %
Члени Європейської патентної конвенції	36031	40681	42506	43299	44032	46446	34,6	5,5
США	38007	43055	41292	41023	43464	45111	33,6	3,8
Японія	9567	11904	14063	17393	20223	25145	18,8	24,3
Німеччина	12582	14031	14326	14682	15255	15870	11,8	4,0
Франція	4138	4707	5089	5172	5181	5522	4,1	6,6
Великобританія	4795	5482	5376	5205	5041	5115	3,8	1,5
Республіка Корея	1580	2324	2520	2949	3554	4747	3,5	33,6
Нідерланди	2928	3410	3977	4480	4236	4435	3,3	4,7
Швейцарія	1989	2349	2755	2860	2881	3096	2,3	7,5
Швеція	3091	3421	2990	2612	2844	2784	2,1	-2,1
Китай	784	1731	1018	1295	1706	2452	1,8	43,7
Канада	1801	2114	2260	2270	2109	2315	1,7	9,8
Італія	1394	1623	1982	2163	2196	2309	1,7	5,1
Ізраїль	964	1314	1174	1130	1227	1481		
Австрія	1576	1664	1759	1680	1837	2022	1,5	10,1
Фінляндія	1578	1696	1762	1557	1672	1866	1,4	11,6
Інші	3894	4758	4972	5289	5682	5835	4,4	2,7
Загалом	93240	108231	110390	115198	122607	134073	100	9,4

Табл. 5. Кількість міжнародних заявок на винаходи за процедурою РСТ, поданих Україною і деякими іншими країнами у 2000-2005 роках [17]

Роки Країна	2000	2001	2002	2003	2004	2005 попередні дані
1	2	3	4	5	6	7
Вірменія	5	15	5	2	2	3
Азербайджан	2	-	1	6	5	1
Болгарія	35	20	31	45	24	19
Білорусь	9	23	11	16	26	12
Естонія	6	11	11	8	11	11
Грузія	5	5	9	3	4	3
Греція	49	55	75	67	78	58

1	2	3	4	5	6	7
Хорватія	43	56	69	72	77	67
Угорщина	135	127	185	114	138	165
Індія	190	295	525	764	723	648
Ісландія	24	37	39	58	42	40
Киргизстан	-	-	-	2	1	1
Казахстан	5	9	16	7	7	5
Литва	1	3	10	4	9	7
Латвія	3	8	10	12	12	17
Молдова	3	1	1	2	3	6
Польща	109	99	116	154	107	91
Румунія	24	21	25	16	16	21
Російська Федерація	533	557	539	586	519	500
Словаччина	31	28	26	26	26	35
Туреччина	71	76	85	111	115	168
Україна	40	58	75	58	87	55

У 2005 р., за попередньою оцінкою ВОІВ, лідерами за процедурою РСТ визнано десять заявників у п'яти країнах світу (табл. 6).

Табл. 6. Десять лідерів-заявників у світі за процедурою РСТ у 2005 р. [17]

Країна	Заявник	Кількість заявок
Нідерланди	koninklijke philips electronics n.v.	2492
Японія	matsushita electric industrial co., ltd.	2021
Німеччина	siemens aktiengesellschaft	1402
Фінляндія	nokia corporation	898
Німеччина	robert bosch gmbh	843
США	intel corporation	691
Німеччина	basf aktiengesellschaft	656
США	3 m innovative properties company	603
США	motorola, inc.	580
Німеччина	daimlerchrysler ag	567

Заявники охоронних документів наведені в табл. 6 – це крупні світові корпорації та фірми, для яких тривалість і складність патентних процедур, а також вартість реєстрації патентів не є визначальними. Як зазначено у п. 46 Резолюції Європарламенту від 15 березня 2006 р., присвяченій підготовці до проведення Ради ЄС з питань Лісабонської стратегії (план розвитку ЄС до 2010 р.) – це основні перешкоди для малих та середніх підприємств Європи. У цьому документі відзначено, що вартість реєстрації патенту в ЄС становить 37,5-57 тис. євро, у той час як та ж процедура у США коштує приблизно 10 тис. євро. Європарламент закликав Єврокомісію невідкладно подати пропозиції щодо гармонізації патентних законів у державах-членах з метою забезпечення юридичної чіткості та сприяння інноваціям [18].

Аналізуючи кількісні дані про заявки за процедурою РСТ можливо чітко простежити основні галузі, в яких будуть концентруватися пріоритети науково-технічного прогресу на найближчу перспективу. В табл. 7, де за 2001-2005 рр. згідно з підкласами Міжнародної патентної класифікації відображено основні галузі знань, техніки і технологій, в яких найбільше опубліковано заявок за процедурою РСТ.

Табл. 7. Основні галузі знань, техніки і технологій згідно з Міжнародною патентною класифікацією (МПК), у яких були опубліковані заявки за системою РСТ [17]

Під- клас МПК	Назва Роки	2001	2002	2003	2004	2005 о цінка	2005, %	2005 ди- наміка, %
A61K	Ліки та медикаменти для терапевтичних, стоматологічних або гігієнічних цілей	5284	6081	7062	6713	7229	5,8	7,7
G06F	Оброблення цифрових даних за допомогою електричних пристроїв	8017	7994	6949	6353	6267	5,0	-1,4
H04L	Передача цифрової інформації	2646	3078	2958	3077	3640	2,9	18,3
C07D	Гетероциклічні сполуки	2479	2563	2611	3106	3349	2,7	7,8
H01L	Напівпровідникові пристрої	2129	2651	2921	3089	3309	2,6	7,1
G01N	Дослідження або аналіз матеріалів шляхом визначення їх хімічних чи фізичних властивостей	2359	2746	2913	2835	3122	2,5	10,1
A61B	Діагностика; хірургія; розпізнання особи	1960	2089	2391	2537	2657	2,1	4,7
C12N	Мікроорганізми або ферменти; їх композиції	3964	3494	2536	2170	2073	1,7	-4,5
H04N	Передача зображень, наприклад телебачення	1771	1783	2030	1864	2037	1,6	9,3
A61F	Фільтри, що імплантуються в кровоносні судини; протези тощо	1326	1263	1511	1509	1694	1,4	12,3
C07C	Ациклічні та карбоциклічні сполуки	1508	1412	1501	1472	1538	1,2	4,5
H04B	Передача сигналів	1457	1516	1545	1488	1536	1,2	3,2
H04Q	Вибіркові пристрої (перемикачі, реле тощо)	1479	1447	1406	1392	1530	1,2	9,9
G02B	Оптичні елементи, системи або пристрої	1170	1606	1583	1448	1529	1,2	5,6
G11B	Нагромадження інформації	846	892	1206	1415	1444	1,2	2,0
Інші	-	61209	63555	68874	72087	82360	65,7	14,3
Всього	-	99604	104170	109997	112555	125314	-	-

Як бачимо з табл. 7 – це медицина, інформаційно-комунікаційні технології та новітні матеріали. Тому не дивно, що передовий світовий досвід в цілому має у 2-3 рази більші видатки на інформаційно-комунікаційні технології, ніж на "традиційні" НДДКР. Зокрема, видатки на їх розроблення та впровадження (% до ВВП) становлять: Нова Зеландія – 14,4, Швеція – 11,3, Швейцарія – 10,2, Велика Британія – 9,7, Японія – 8,8, США – 8,0, Нідерланди – 6,8, Фінляндія 6,6, Німеччина – 6,0 [19]. Незважаючи на складнощі країни ЄС демонструють ріст у сфері винахідницької активності. Порівняно з 1989 р., який у багатьох аналітичних розрахунках щодо Європи вважається базовим, приріст становив 16 %. Німеччина, Франція та Велика Британія по-

дали найбільшу кількість патентних заявок. Але в Європі відстежується високий темп росту кількості патентів у невеликих країнах внаслідок зростаючих за останні роки в них обсягів національних витрат на НДДКР [20].

Винахід не є прогнозованим явищем. Чим вищим є інтелект нації і ресурси на фінансування науки, тим частіше з'являтимуться винаходи, а цим мають опікуватись як комерційні структури, так і держава. Домінує думка, що винахід, особливо визначальний, вже сам по собі заслуговує негайного впровадження у виробництво. Проте досвід свідчить, що це не так – будь-який винахід заслуговує на впровадження лише за умови прибуткової реалізації товару з його втіленням. Тому і методика "Oslo Manual" [21] (вказівки зі збору і пояснення даних про технологічні інновації) засвідчує, що з 500 винаходів своє втілення у нових продуктах і процесах знаходить лише один. Наведені в таблицях цифри вказують на те, що винахідництво є мірилом рівня інтелектуального капіталу тієї чи іншої держави. Невелика кількість ОПВ України, порівняно з іншими країнами, пояснюється значним зниженням чисельності винахідників. Сьогодні винахідників і раціоналізаторів в Україні налічується лише 47 тис. осіб, що майже у 20 разів менше, ніж у 1991 р. Такий спад частково можна пов'язувати із загальною економічною кризою. Значною мірою це було викликано недосконалістю нормативно-правової бази та істотними недоліками в організації державної системи охорони інтелектуальної власності.

Винахідництво як феномен за своєю природою – це допитливість, мотивація, потреба людини. Згідно з останнім виданням Science, Technology and Industry Scoreboard Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), ця тріада враховується багатьма урядами європейських країн. Розвиток допитливості через систему освіти, насамперед державної, спрямовується для стимулювання інноваційного процесу. Так, інвестиції у дослідження та розроблення продовжують збільшуватися, при цьому інвестиції в освіту і дослідження та розроблення є вищими, ніж у програмне забезпечення у більшості країн ОЕСР. У 2005 р. у країнах ОЕСР нараховувалось 3,9 млн. дослідників, з яких дві третини були зайняті у бізнесовому секторі. Частка дослідників, які працюють у приватному секторі, змінюється у широких межах залежно від країни. У США чотири з п'яти дослідників працюють на бізнесовий сектор. Для Японії – цей показник становить дві третіх, для ЄС – одну другу. Кількість дослідників, зайнятих у приватному секторі, найбільше зросла у невеликих країнах ОЕСР – таких, як Греція, Ісландія, Нова Зеландія, Португалія та Іспанія. Така мотивація праці стала можливою завдяки наданню податкових пільг бізнесовим структурам на заохочення дослідників для створення інновацій.

У цьому ж виданні відзначається різке зростання глобалізації інновацій. Міжнародне співавторство наукових публікацій потроїлось за період 1995-2005 рр., в той час частка винаходів, які є результатом міждержавного співробітництва, за відношенням до загальної кількості винаходів у світі подвоїлась у проміжку між періодами 1991-93 рр. і 2001-03 рр. [22].

У Декларації з фінансування інновацій, підписаній на нещодавній конференції в Есторілі (Португалія) зазначено: "Успішна підприємницька економіка потребує позиції "можу зробити" для трансформації цікавих і новітніх ідей і винаходів у нові продукти та послуги, призначені як для уже існуючих, так і для нових покупців. Ця позиція "можу зробити" вимагає ефективних ринків фінансування" [23].

Викладені вище підходи в умовах глобалізації необхідно враховувати в Україні для переведення її традиційно орієнтованої сировинної економіки на новітню знаннево-інноваційну модель економіки.

Література

1. **Омельченко О.Ф., Голобородько О.Б., Гандзюк В.С.** Інтелектуальна власність: як нею розпоряджатися// Трибуна. – 1999, № 5-6. – С. 27-28.
2. **Барановський О.** Ще одна метрія. Наукова// Урядовий кур'єр, № 120-121, 4 серпня 1994 р. – С. 9.
3. **Кримський С.** Межа тисячоліть – зміна вимірів історії// Вісн. НАН України. – 1999, № 7. – С. 3-12.
4. **Процесор** за 500 гігагерц// Урядовий кур'єр, 22 червня 2006, № 115. – С. 3.
5. **Речі**, які змінили світ// Урядовий кур'єр, 12 січня 2001, № 5. – С. 14.
6. **Найгеніальніший** винахід – велосипед// Урядовий кур'єр, 27 липня 2005, № 137. – С. 16.
7. **Санто Б.** Социотехническое функционирование и антропогенные кризисы// Наука і наукознавство. – 2002, № 4. – С. 3-23.
8. **Ушаков В.** Інтелектуальна собственисть для малих и средних предприятий: политика ВОИС// Інтелектуальна власність. – 2001, № 9-10. – С. 39-44.
9. **Щедрий** урожай патентів. За матеріалами Reuters// Інтелектуальний капітал. – 2004, № 3. – С. 24.
10. **Полторак А., Лернер П.** Основы интеллектуальной собственности: Пер. с англ. – М.: Изд. Дом "Вильямс", 2004. – 208 с.
11. **Фінансовий звіт.** Звіт про використання коштів Державного бюджету України Національною академією наук України за 2005 рік// Урядовий кур'єр, 14 квітня 2006, № 71. – С. 13-15.
12. **Конюхов С.М., Перлик В.І.** Роль ДКБ "Південне" – головного розробника ракетно-космічної техніки – в розвитку високих технологій// Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України: Матер. наук.-практ. конф. – К.: НТУУ "КПІ", 2003. – С. 326-336.
13. **Язвінська О.** Найцінніший наш капітал. Охорона інтелектуальної власності у світі й Україні// Науковий світ. – 2004, № 6. – С. 8-11.
14. **Наука сьогодні.** Щотижневий зб. оперативної інформації про новини в галузі науки і технологій № 31, 2004. – С. 8.
15. **Красовська А.** Правова охорона об'єктів промислової власності в Україні та технологічно розвинутих країнах// Інтелектуальна власність. – 2005, № 12. – С. 36-41.
16. **Исследователь** инноваций Хариольф Групп// Deutschland. – 2005, № 6. – С. 40-41.
17. **За даними** ВОІВ Південна Корея та Китай увійшли у десятку найактивніших користувачів РСТ// Інтелектуальна власність. – 2006, № 2. – С. 56-58.
18. **Факти і події.** Європарламент хоче спростити патентні процедури// Інтелектуальна власність. – 2006, № 4. – С. 69.
19. **Бебик В.** У пошуках "української ніші"// Урядовий кур'єр, 17 серпня 2006, № 153. – С. 14.
20. **Андрошук Г.** Винахідницька діяльність в країнах Європейського союзу: стан та тенденції// Інтелектуальна власність. – 2001, № 3. – С. 6-8.

21. Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data – Oslo Manual, OECD 1992, Paris.

22. EU Council Presidency presents declaration on financing innovation// Cordis focus, № 284, November 2007. – P. 18.

23. Governments turning to tax breaks to stimulate innovation// Cordis focus, № 284, November 2007. – P. 18-19.

УДК 658.155

*Доц. О.І. Ященко, канд. екон. наук;
магістрант І.С. Бондарь – Львівська КА*

ФУНКЦІЇ ПРИБУТКУ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розглянуто підходи до визначення поняття прибутку і важливість виконуваних функцій в ринковій економіці, ефективне застосування їх в господарській діяльності.

Ключові слова: ринкова економіка, прибуток як узагальнюючий показник діяльності підприємств, прибуток як економічна категорія, функції прибутку.

*Assoc. prof. O.I. Yaschenko; undergraduate I.S. Bondar' –
L'viv commercial academy*

Functions of income are in market economy

Approaches to determination of concept of income and importance of executable functions are considered in a market economy, effective application them in economic activity.

Keywords: market economy, income as summarizing a performance of enterprises indicator, income as economic category, functions of income.

Ринкова система господарювання, яка формується в Україні, обумовлює зміну форм та методів управління економікою підприємства, вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства в розвитку суспільного виробництва. В перехідний період виникають і отримують розвиток принципово нові організаційно-правові форми господарювання, змінюється система економічних відносин з державою, власниками, господарськими партнерами, працівниками.

Ринкова економіка, переваги якої доведені світовим досвідом, характеризується вільним підприємництвом господарюючих суб'єктів. Основним принципом регулювання діяльності підприємств є ринкове саморегулювання. Різновидом власності є приватна та колективна власність, основною цільовою функцією діяльності – отримання прибутку. Економісти використовують термін "прибуток" для вираження різниці між доходом підприємства і його витратами. Прибуток виступає як перевищення доходів від продажу товарів (послуг) над зробленими витратами (капіталом).

Прибуток є одним з узагальнюючих оціночних показників діяльності підприємств (фірм). Прибуток – це частина доходу, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства. Характеризуючи надлишок надходжень над витратами ресурсів, прибуток є метою підприємницької діяльності та основним її економічним показником. В сучасній економічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття прибутку та його функцій. Велика кількість економістів працюють над цією проблемою, тому на сьогодні є дуже актуальною тема цієї статті.